

SPORTDA ILMIY TADQIQOTLAR

ILMIY-NAZARIY JURNAL

2026/1

www.uzjtsiti.com

JISMONIY TARBIYA VA SPORT ILMIY TADQIQOTLAR INSTITUTI

@jtsiti_rasmiy_uz

@jtsiti_rasmiy

@jtsiti

I.A.Tursunaliyev - Olimpiya va paralimpiya sport turlariga tayyorlash markazlaridagi sportchilarni kompleks tayyorlashning ilmiy-metodologik asoslari.....	3
В.В.Шиян - Сравнительный анализ специфики соревновательной деятельности как фактор оптимизации предсоревновательной подготовки взрослых спортсменов в дзюдо и греко-римской борьбе.....	9
A.M.Maxmudov - Oliy toifa futbol jamoalari texnik-taktik harakatlari samaradorligini o'rganish natijalari.....	12
D.K.Karimov - Boshlang'ich tayyorgarlik bosqichidagi yosh akrobatlarni koordinatsion qobiliyatlarini rivojlantirish uslubi.....	15
O.E.Toshmurodov, U.S.Dusanov, T.O.Erkinov - Boshlang'ich tayyorgarlik bosqichida dzyudochilarning maxsus egiluvchanligini rivojlantirish samaradorligi.....	19
E.N.Sirliyev - Erkin kurash bilan shug'ullanuvchi yoshlarda harbiy vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirishning ijtimoiy-psixologik mexanizmlari.....	25
D.Yu.Tashnazarov - Mamlakatimizda 15 yoshdagi yunon-rum kurashchilarining texnik tayyorgarligini takomillashtirish tahlili.....	29
A.U.Xamidjonov, E.B.Muhammadjonov - Malakli gandalchilarni musobaqa oldi tayyorgarlik ko'rsatkichlarining tahlili.....	32
N.A. Khudayberdiyeva - Efficiency of organizing public sports events in educational institutions.....	37
N.A.Karimov - O'zbekiston chempionatlarida ishtirok etadigan qizlar o'rtasida 100 m g'ovlar osha yugurish musobaqasi natijalarining ilmiy tahlili.....	42
F.V.Ganiyeva - Basketbolchilarda sakrovchanlikning funksional komponentlarini rivojlantirish.....	46
Ш.Т.Исеев - Сравнительный анализ уровня физической подготовки футболистов узбекистана.....	48
M.A.Umbetova - 3x3 basketbolda otilgan to'plarni natijadorligi va uzoq masofadan qilingan hujumlarning ahamiyati.....	52
M.K.Jumaniyazov - 14-17 yoshli regbichilarni jismoniy tayyorlashda tizimli mashg'ulot jarayonlarini takomillashtirish.....	55
S.Choriyev - Talaba kurashchilar texnik-taktik harakatlarni o'rgatishda musobaqa oldi mashg'ulotlarini rejalashtirish.....	59
M.N.Norqobilov - Zaif ko'ruvchi o'smirlarning jismoniy rivojlanish holatini yoshga oid solishtirma baholash.....	66
A.A.Nuritdinov, M.U.Maxamadsaliev - Sport sog'lomlashtiruvchi guruhidagi taekvondochilarning jismoniy sifatlarini shakllantirish.....	69
B.B.Umurzakov - Zamonaviy kadrlarni jangovar va kasbiy tayyorligini takomillashtirishning tashkiliy-uslubiy asoslari: xorijiy tajriba va yechimlar.....	72
S.X.Mirjamalov - IIV malaka oshirish tinglovchilarining jismoniy va psixofiziologik tayyorgarligini kompleks rivojlantirishning integratsiyalashgan modeli.....	76
U.A.Eshmanova - Talaba-qizlarning jismoniy faolligini oshirish va harakat faolligini tarbiyalash metodikasi.....	79
M.M.Akmuradov - 10-12 yoshli dzyudochilarda dinamik muvozanatni rivojlantirishning metodologik asosini takomillashtirish.....	82
M.R. Raxmonova - Badiiy gimnastikachilarda vosita assimetriyasini hisobga olgan holda egiluvchanlikni rivojlantirish metodologiyasi.....	87
Sh.M.Usmonjonov - To'p uzatish aniqligini takomillashtirish orqali suv polochilar hujum samaradorligini oshirish.....	90
S.Sh.Valixanov - Umumta'lim maktablari jismoniy tarbiya darslarining mazmuni, shakli va uni tashkil etish bo'yicha yondashuvlar tahlili.....	94
U.G'.Rejapov - Zamonaviy voleybolda to'p uzatish aniqligi va unga burilma-aylanma harakat yuklamalarining salbiy ta'sir etishi.....	98
S.S.Abduqahhorov - 13-14 Yoshli akademiya futbolchilarining zarba kuchini aniqlash bo'yicha qayta olingan (adidas micoach smart ball) natijalari tahlili.....	105
Z.A.Xo'jamberdiyeva - Yuqori malakali tennischilarning musobaqa oldi tayyorgarligini shakllantirish yo'llari.....	111
X. Каримжонова - Художественная гимнастика в жизни детей.....	117

5. Бойко, В.Ф., Данко, Г.В. Физическая подготовка борцов /учебное пособие. В.Ф. Бойко, Г.В. Данко. - Киев, Олимпийская литература. - 2004. – 213 с

6. Волков, А.В. Величина и направленность тренировочных нагрузок - основные факторы управления динамикой работоспособности дзюдоистов./А.В. Волков, И.А. Панченко, А.П. Бабченко //Теория и практика физической культуры. – 2017. - №7. - С. 66-68.

7. Гасанов, Р.Г. Повышение технико-тактической подготовки юных дзюдоистов с учетом динамических ситуаций соревновательной деятельности./ Р.Г. Гасанов, Ч.Т. Иванков, А.В. Сафощин //Наука и школа. - 2015. - №1. - С. 135-141.

8. Гончарова О.В. Контрольно-нормативные требования физической подготовки спортсменов. - Т.: Лидер Пресс, 2011. - 264 с.

9. Ганчарова О.В. Ёш спортчиларнинг жисмоний қобилятларини ривожлантириш. – Т.: ЎзДЖТИ нашриёт матбаа бўлими. 2005. 149 – 157 б.

10. Гулгенов, Ц. Б. Женская спортивная борьба в вузе: учебное пособие. - Улан-Удэ: Издательство Бурятского госуниверситета, 2017. — 76 с.

11. Гулгенов, Ц.Б. Методика спортивного отбора кандидатов в группу женской вольной борьбы./ Гулгенов Ц.Б., Комарова А.В. //

Экономические и гуманитарные исследования регионов. - 2017. - № 1. - С. 115-117.

12. Карелин А.А. Спортивная подготовка борцов высокой квалификации. Монография. //Новосибирск, 2002. С 370

13. Керимов Ф.А. Спорт кураши назарияси ва усулияти – ЎзДЖТИ нашриёт – матбаа бўлими, 2005. – 103 - 108 б

14. Керимов Ф.А. Спорт соҳасидаги илмий тадқиқотлар – Дарслик. “Zar qalam”. – 2018. – 334 б.

15. Кошбахтиев, И.А., Дадабаев, О.Ж. Некоторые аспекты учебно-тренировочного процесса в спортивных единоборствах на начальных этапах подготовки в спортивных школах Материалы международной конференции НОК. - 231-232 с.

16. Куванов, В.А. Развитие специальной гибкости у борцов греко-римского стиля./ Инновационная наука. - 2015. - Т. 2. - № 5 (5). - С. 213-216.

17. Николенко, О.В. Роль гибкости как фактор эффективности тренировки в женской вольной борьбе / Николенко О.В., Малюкова М.Г. // Физическое воспитание и спортивная тренировка. - 2018. - № 3 (25). - С. 28-32.

18. Туманян, Г.С. Гибкость как физическое качество. Под ред. Г.С. Туманян. - Москва: ГЦОЛИФК, 2012. 400 с.

Jamoat xavfsizligi universiteti
dotsenti, psixol.f.b.f.d. (PhD), dotsent.
E.N.Sirliyev
Toshkent, O‘zbekiston.

Muallif bilan bog‘lanish uchun:
Tel: (90) 012-84-84
Email: sirliyeverkin@gmail.com

ERKIN KURASH BILAN SHUG‘ULLANUVCHI YOSHLARDA HARBIY VATANPARVARLIK TUYG‘USINI SHAKLLANTIRISHNING IJTIMOY-PSIXOLOGIK MEXANIZMLARI

Аннотация

В данной статье научно-практически раскрыто, что формирование чувства военного патриотизма, присущего личности, через вид спорта вольной борьбы является своеобразным социально-психологическим механизмом.

Ключевые слова: психология, личность, ориентация, самоконтроль, стрессоустойчивость, социализация, спортивная психология, волная борьба, личность спортсмена, личностное качества.

Annotation

Mazkur maqolada shaxsga xos bo‘lgan harbiy vatanparvarlik tuyg‘usini sportning erkin kurash turi orqali shakllantirish o‘ziga xos tarzda ijtimoiy-psixologik mexanizm ekanligi ilmiy-amaliy jihatdan ochib berilgan.

Kalit so‘zlar: psixologiya, shaxs, yo‘nalganlik, o‘z-o‘zini nazorat qilish, stressbardoshlik, ijtimoiylashuv, sport psixologiyasi, erkin kurash, sportchi shaxsi, shaxsiy sifatlar.

This article scientifically and practically reveals that the formation of a sense of military patriotism inherent in a person through the sport of freestyle wrestling is a unique socio-psychological mechanism.

Keywords: psychology, personality, orientation, self-control, stress, socialization, sports psychology, wrestling, athlete’s personality, psychological qualities.

Dolzarbligi. Yurtimizda jismoniy tarbiya va sportni ommalashtirish, aholi, ayniqsa, yoshlar o‘rtasida sog‘lom turmush tarzini targ‘ib qilish uchun zarur shart-sharoitlar va infratuzilmani

yaratish, mamlakatning xalqaro sport maydonlarida munosib ishtirok etishini ta‘minlash borasida izchil chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Yoshlarni sportga jalb qilish va shu

orqali ularni har tomonlama yetuk va barkamol qilib tarbiyalash, kun tartibidagi dolzarb masalalardan biridir. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Jismoniy tarbiya va sport sohasida davlat boshqaruvi tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5663-sonli Farmonida [1] quyidagi dolzarb masalalar sanab o'tilgan. Jumladan:

birinchidan, ayniqsa, joylarda jismoniy tarbiya va sport boshqaruvining samarali yaxlit tizimi mavjud emasligi ushbu sohada davlat organlari va boshqa tashkilotlar faoliyatini lozim darajada muvofiqlashtirishni, sog'lom turmush tarzini ommalashtirish va targ'ib qilishni ta'minlamaganligi;

ikkinchidan, mamlakatimizda ham ommaviy sport, ham oliy sport yutuqlari sohasida aniq vazifalar va maqsadli ko'rsatkichlarni belgilagan holda, o'rta muddatli va uzoq muddatli istiqbolda jismoniy tarbiya va sportni rivojlantirish konsepsiyasi ishlab chiqilmaganligi;

uchinchidan, davlat-xususiy sheriklik shartlarida sportning zamonaviy moddiy-texnika bazasi va infratuzilmasini yaratish bo'yicha nodavlat sektor bilan o'zaro munosabatlarning past darajada ekanligi, ushbu sohada mavjud muammolarni samarali hal etishga imkon bermaganligi;

to'rtinchidan, joylarda yoshlar orasidan iqtidorli sportchilarni tanlab olish (seleksiya)ning samarali va shaffof tizimi mavjud emasligi, terma jamoalar tarkibini sifatli to'ldirish uchun sport zaxirasini shakllantirish va yuqori malakali sportchilarni tayyorlashni ta'minlashga to'sqinlik qilinayotganligi;

beshinchidan, sport kadrlarini, ayniqsa boshqaruv kadrlarini tayyorlash, qayta tayyorlash va malakasini oshirishning amaldagi tizimi jismoniy tarbiya va sport boshqaruvi sohasida malakali mutaxassislariga bo'lgan ehtiyojni qondirish imkonini berilmaganligi;

oltinchidan, jismoniy tarbiya va sport sohasini qo'llab-quvvatlashning faqat alohida sport turlarini rivojlantirishga yo'naltirilgan, nooqilona tizimi boshqa ommaviy olimpiya sport turlarini, eng avvalo, sport o'yinlari va qishki sport turlarini rivojlantirishga e'tibor qaratilmasligiga olib kelganligi;

yettinchidan, sportchilarni tayyorlash va ular tibbiy ta'minotining innovatsion tadqiqotlari va uslubiy ishlanmalari, zamonaviy talablarga javob beradigan standartlarining mavjud emasligi, sifatli o'quv-mashq jarayonining yo'lga qo'yilishini ta'minlanmayotganligi;

sakkizinchidan, jismoniy tarbiya va sportni rivojlantirishga yo'naltirilgan moliyaviy mablag'lar sarflanishining asosiligi va haqqoniyligi ustidan nazoratning, eng avvalo, ichki

nazoratning moliyaviy mablag'lardan oqilona foydalanishni ta'minlaydigan va ushbu sohada suiste'molchiliklarni bartaraf etishga qaratilgan samarali mexanizmi shakllantirilmaganligi;

to'qqizinchidan, xalqaro standartlarga javob beradigan sifatli mahalliy sport asbob-uskunolari va inventarlarini ishlab chiqarish yo'lga qo'yilmagan, shuningdek, bunday ishlab chiqarishni qo'llab-quvvatlashning ta'sirchan mexanizmi nazarda tutilmaganligini alohida ta'kidlagan.

O'rganilganlik holati. Psixologiya fanida shaxs taraqqiyotida va ularni barkamol qilib tarbiyalashda ko'plab xorij va Vatanimiz psixolog olimlari tomonidan olib borilgan tadqiqot ishlarida sportchining harbiy vatanparvarlik tuyg'usining shakllanishida sportning ahamiyati ilmiy jihatdan asoslab berilgan.

Shaxsiga xos bo'lgan harbiy vatanparvarlik tuyg'usi shaxsiy sifatlar tarkibiga kirib, ushbu muammo jahonning bir qator olimlari tomonidan keng doirada o'rganilib, ilmiy izlanishlar olib borilgan. Xususan ijtimoiy yo'nalishda V.G.Loos, Yu.N.Yemilyanov, L.A.Petrovskiy, Yu.M.Jukov, G.A.Kovalev, N.V.Grishina, Yu.F.Maysuradze, A.A.Kidron, L.I.Berestova, A.V.Yevseev va boshqalar tomonidan, ta'lim tarbiya tizimida Yu.V.Vardanyan, N.V.Kuzmina, E.V.Popova, A.K.Markova, M.I.Lukyanova va boshqalar tomonidan, kasb faoliyat tizimida A.G.Asmolov, E.A.Klimov, L.A.Petrovskaya, L.M.Mitina, D.A.Leontev va boshqalar tomonidan tadqiqot ishlari olib borilgan hamda ilmiy-amaliy ma'lumotlar to'plangan [5].

Bu yo'nalishda O'zbekistonlik psixolog olimlar R.Z.Gaynutdinov [6], Z.G.Gapparov va boshqalar ilmiy izlanishlar olib borishgan, lekin psixologiya fanida sportning shaxsiy sifatleri tarkibiga kiruvchi harbiy vatanparvarlik tuyg'usining shakllanishiga ko'rsatadigan ta'siri ilmiy jihatdan yetarlicha ochib berilmagan. Shaxs xususiyatlarini shakllanishi to'g'risida olimlarumizdan M.G.Davletshin, E.G'oziyev, V.M.Karumova, G.B.Shoumarov, B.R.Qodirov, F.I.Haydarov, R.S.Samarov, Sh.R.Baratov, L.Tursunov, B.N.Sirliyev, G.Q.To'laganova, A.I.Rasulov va P.S.Ergashyevlar tomonidan shaxs taraqqiyotining kasbiy faoliyat va uning turli bosqichlariga xos muammolarning psixologik jihatleri ochib berilgan. Biroq, erkin kurash turini sportchining shaxsiy sifatlarini shakllanishiga ta'siri muammosi alohida tadqiqot obyekti sifatida maxsus tarzda o'rganilmagan. Biz ularning izlanishlariga tayangan holda sportchining shaxsiy sifatleri jumladan, harbiy vatanparvarlik tuyg'usining shakllanishiga sport faoliyatining ta'siri xususida to'xtalib o'tamiz.

Metodika. Toshkent shahar Mirzo Ulug'bek tumanida joylashgan 2-son sport maktabi "Erkin kurash" bilan muntazam shug'ullanayotgan $n_6 = 80$ nafar tajriba guruhida A.V.Shaboltasning "Sport bilan shug'ullanish motivi" metodikasidan

foydalandik [13] hamda quyidagi natijalar olinib tahlil qilindi.

Empirik natijalar tahlili. Sinaluvchilarda o'tkazilgan psixodiagnostik metodikadan olingan natijalar asosida quyidagicha tahlil qilindi (1-jadval).

1-jadval

TG $n_6 = 80$ guruhida A.V.Shaboltasning "Sport bilan shug'ullanish motivi" dan olingan dastlabki natijalarning tajriba avvalidagi ko'rinishi

	EZ	IT	JT	IE	IA	ME	SB	RI	KM	FV
O'rtacha	14,9	16,4	14,8	13,4	14,7	15,8	13,9	16,0	12,7	16,9
Std.og'ish	5,2	5,4	5,7	4,3	4,7	5,5	4,6	5,7	3,6	5,6
Summa	1193	1314	1190	1077	1181	1266	1114	1282	1016	1352
Dispersiya	28,5	30,2	32,8	18,6	22,3	31,1	21,9	32,5	13,3	31,3
Ekssess	0,09	0,94	0,65	0,44	0,03	0,86	0,50	0,70	0,81	0,22
Asimmetriya	1,11	0,56	0,90	1,62	1,04	0,70	1,87	0,81	1,35	0,44

$n_6 = 80$ (TG) guruhi sinaluvchilarida tajriba avvali hamda tajriba so'ngida olingan dastlabki tavsiflovchi statistika natijalari quyidagicha:

1. "Emotsional zavqlanish motivi" (EZ) – O'rtacha $\bar{X} = 92,9/20,2$ ni, standart og'ish $S = 5,2/4,6$ ni, umumiy yig'indi $1193/1707$ ni, minimum $8/10$ ni, maksimum $27/27$ ni, dispersiya $D = 28,5/22,1$ ni, ekzistes $Es = 0,09/-0,9$ ni ezistes standart xatosi $0,5/0,5$ ni, assimetriya $As = 1,1/-0,3$ ni hamda assimetriya standart xatosi $0,2/0,2$ ni tashkil qilishi, "Ijtimoiy o'zini-o'zi tasdiqlash" (IT) – O'rtacha $\bar{X} = 16,4/21,5$ ni, standart og'ish $S = 5,4/4,8$ ni, umumiy yig'indi $1314/1728$ ni, minimum $9/10$ ni, maksimum $27/27$ ni, dispersiya $D = 30,2/23,9$ ni, ekzistes $Es = 0,94/0,5$ ni ezistes standart xatosi $0,5/0,5$ ni, assimetriya $As = 0,56/-0,75$ ni hamda assimetriya standart xatosi $0,2/0,2$ ni tashkil qilishi, "Jismoniy o'zini-o'zi tasdiqlash" (JT) – O'rtacha $\bar{X} = 14,8/21,3$ ni, standart og'ish $S = 5,7/4,9$ ni, umumiy yig'indi $1190/1728$ ni, minimum $9/10$ ni, maksimum $27/27$ ni, dispersiya $D = 32,8/24,8$ ni, ekzistes $Es = 0,65/0,87$ ni ezistes standart xatosi $0,5/0,5$ ni, assimetriya $As = 0,9/-0,58$ ni hamda assimetriya standart xatosi $0,2/0,2$ ni tashkil qilishi, "Ijtimoiy-emotsional motiv" (IE) – O'rtacha $\bar{X} = 13,4/21,8$ ni, standart og'ish $S = 4,3/4,1$ ni, umumiy yig'indi $1077/1745$ ni, minimum $8/14$ ni, maksimum $27/27$ ni, dispersiya $D = 18,6/24,8$ ni, ekzistes $Es = 0,44/0,30$ ni ezistes standart xatosi $0,5/0,58$ ni, assimetriya $As = 1,62/-0,27$ ni hamda assimetriya standart xatosi $0,2/0,26$ ni tashkil etishi, "Ijtimoiy-axloqiy motiv" (IA) – O'rtacha $\bar{X} = 14,7/20,5$ ni, standart og'ish $S = 4,7/4,9$ ni, umumiy yig'indi $1181/1647$ ni, minimum $9/10$ ni, maksimum $26/27$ ni, dispersiya $D = 22,3/24,5$ ni, ekzistes $Es = 0,03/0,65$ ni ezistes standart xatosi $0,5/0,58$ ni, assimetriya $As = 1,04/-0,53$ ni hamda assimetriya standart xatosi $0,2/0,26$

ni tashkil qilishi, "Sportda muvaffaqiyatga erishish motivi" (ME) – O'rtacha $\bar{X} = 15,8/22,2$ ni, standart og'ish $S = 5,5/4,3$ ni, umumiy yig'indi $\Sigma = 1266/1782$ ni, minimum $10/10$ ni, maksimum $27/27$ ni, dispersiya $D = 31,1/18,9$ ni, ekzistes $Es = 0,86/0,22$ ni ezistes standart xatosi $0,5/0,58$ ni, assimetriya $As = 0,70/-1,02$ ni hamda assimetriya standart xatosi $0,2/0,26$ ni tashkil qilishi, "Sport bilish motivi" (SB) – O'rtacha $\bar{X} = 13,9/22,4$ ni, standart og'ish $S = 4,6/3,6$ ni, umumiy yig'indi $\Sigma = 1114/1796$ ni, minimum $9/12$ ni, maksimum $27/27$ ni, dispersiya $D = 21,9/13,6$ ni, ekzistes $Es = 0,50/0,04$ ni ezistes standart xatosi $0,5/0,58$ ni, assimetriya $As = 1,87/-1,09$ ni hamda assimetriya standart xatosi $0,2/0,26$ ni tashkil qilishi, "Ratsional-irodaviy (rekreativ) motiv" (RI) – O'rtacha $\bar{X} = 16,0/22,1$ ni, standart og'ish $S = 5,7/5,1$ ni, umumiy yig'indi $\Sigma = 1282/1702$ ni, minimum $9/10$ ni, maksimum $27/27$ ni, dispersiya $D = 32,5/26,8$ ni, ekzistes $Es = 0,70/0,79$ ni ezistes standart xatosi $0,53/0,58$ ni, assimetriya $As = 0,81/-0,72$ ni hamda assimetriya standart xatosi $0,2/0,26$ ni tashkil qilishi, "Kasbiy faoliyatga tayyorgarlik ko'rish motiv"i (KM) – O'rtacha $\bar{X} = 12,7/21,5$ ni, standart og'ish $S = 3,6/5,2$ ni, umumiy yig'indi $\Sigma = 1016/1720$ ni, minimum $10/10$ ni, maksimum $22/27$ ni, dispersiya $D = 13,3/27,8$ ni, ekzistes $Es = 0,81/0,12$ ni ezistes standart xatosi $0,53/0,58$ ni, assimetriya $As = 1,35/-0,60$ ni hamda assimetriya standart xatosi $0,2/0,26$ ni tashkil qilishi hamda "Fuqarolik-vatanparvarlik motivi" (FV) – O'rtacha $\bar{X} = 16,9/24,8$ ni, standart og'ish $S = 5,6/2,07$ ni, umumiy yig'indi $\Sigma = 1352/1984$ ni, minimum $10/19$ ni, maksimum $27/27$ ni, dispersiya $D = 31,3/4,31$ ni, ekzistes $Es = 0,22/0,57$ ni ezistes standart xatosi $0,5/0,58$ ni, assimetriya $As = 0,44/-1,06$ ni hamda assimetriya standart xatosi $0,2/0,26$ ni tashkil qilishi empirik jihatdan aniqlandi.

Tajriba so'ngida olingan natijalar 2-jadvalda keltirib o'tilgan bo'lib, empirik natijalarning

barchasi normal taqimot qonuniyatiga mosligini ko'rishimiz mumkin.

2-jadval

TG n₆ = 80 guruhida A.V.Shaboltasning "Sport bilan shug'ullanish motivi"dan olingan dastlabki natijalarning tajriba so'ngidagi ko'rinishi

	EZ	IT	JT	IE	IA	ME	SB	RI	KM	FV
O'rtacha	20,02	21,5	21,3	21,8	20,5	22,2	22,4	21,2	21,5	24,8
Std.og'ish	4,6	4,8	4,9	4,1	4,9	4,3	3,6	5,1	5,2	2,07
Summa	1602	1727	1707	1745	1647	1782	1796	1702	1720	1984
Dispersiya	21,1	23,9	24,8	17,5	24,5	18,9	13,6	26,8	27,8	4,31
Ekssess	-0,96	0,58	0,87	0,30	0,65	0,228	0,04	0,79	0,12	0,57
Asimmetriya	-0,36	-0,75	-0,58	-0,27	-0,72	-1,02	-1,09	-0,72	-0,60	-1,06

Tajriba va nazorat guruhi sinaluvchilarda harbiy vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirish ijtimoiy-psixologik mexanizmlarini aniqlash va tadqiq etish vazifasini amaliy jihatdan isbotlash maqsadida A.V.Shaboltasning "Sport bilan

shug'ullanish motivi"ni aniqlash so'rovnomasi o'ninchi "Fuqarolik-vatanparvarlik" motivi (FV) shkalasining ijtimoiy-psixologik trening amaliyotidan oldin va keyingi empirik natijalarining dinamikasini 3-jadvalda ko'rib o'tamiz.

3-jadval

Eksperiment guruhida "Fuqarolik-vatanparvarlik" motivi shkalasi bo'yicha sinaluvchilarda treningdan oldin va keyingi holatdagi ishonchli farqlar dinamikasi (Uilkokson mezon n₆=80)

Shkala	daraja	N		%	O'rtacha rang	Ranglar summasi	Z	p
		TO	TK					
"Fuqarolik-vatanparvarlik" motivi	Pasaygan		10	8	7,00	14,00	-6,219	0,000**
	Oshgan	80	57	49,5	27,78	1417,00		
	O'zgarmagan		13	10,4				
	Jami	80						

Izoh: * $p \leq 0.05$; ** $p \leq 0.01$; *** $p \leq 0.001$

"Fuqarolik-vatanparvarlik" motivi shkalasining tahliliy natijalariga ko'ra sinaluvchilarumizning 57 nafarida "fuqarolik-vatanparvarlik" motivi ko'tarilganligini, 10 nafarida pasayganligini va 13 nafar yoshlarumizda o'zgarmagan natija ko'rsatildi. ($W = -6,219$; $p < 0,001$). Bilamizki shaxs sifatleri jumladan, fuqarolik-vatanparvarlik motivi yuqoriligi ularning ijtimoiy yo'nalishida asos vazifasini o'taydi. A.Maslouning [14] ta'kidlashicha, "Muvaffaqiyatsizlikdan qochuvchi shaxslarda ko'pincha raqobatdan qo'rqish xissiyoti ustun bo'ladi. Hattoki, shunday insonlar borki, ular ayrim do'stlari va tanishlari e'tiboridan qolib ketmaslik, ularni xafa qilmaslik uchun ham muvaffaqiyatga intilmaydilar, oqibatda hayotda omadsizlar qatoriga kirib qoladilar". Bildirilgan fikr ham shaxs motivi va motivatsiyasi o'sha faoliyatning samaradorligini ta'minlovchi psixologik mexanizm hisoblanishini bildiradi.

Xulosa. Xulosa sifatida shuni ta'kidlash joizki, erkin kurash bilan muntazam shug'ullanayotgan sportchilarda mardlik, qat'iyat, o'z-o'zini nazorat qilish, umumiy faollik, vijdonlilik kabi shaxsiy sifatlarning hamda emotsionl zavqlanish motivi, ijtimoiy o'zini-o'zi tasdiqlash, jismoniy o'zini-o'zi tasdiqlash, ijtimoiy-axloqiy motiv, sportda muvaffaqiyatga erishish motivi, kasbiy faoliyatga tayyorgarlik

ko'rish motivi va fuqarolik-vatanparvarlik motivlarining takomillashuvi yoshlarda harbiy vatanparvarlik tuyg'usining shakllanishida drayver vazifasini o'taydi.

Tavsiyalar. Erkin kurashi sport turi bilan muntazam shug'ullangan sportchilarning shaxsiy sifatleri jumladan, harbiy vatanparvarlik tuyg'usining takomillashuvi va shaxsiy natijalarini yaxshilashga qaratilgan quyidagi tavsiyalar ishlab chiqildi:

– Jismoniy va ruhiy tayyorgarlik uyg'unligidan kelib chiqib, yoshlarda irodaviy chidamlilik hamda strategik fikrlashni takomillashtirish;

– "Vatanni himoya qilish uchun avvalo jismonan sog'lom va kuchli bo'lish kerak" degan g'oyani yoshlar ongiga singdirish;

– Musobaqalarni "Vatan himoyachilari kuni" yoki milliy qahramonlar xotirasiga bag'ishlab o'tkazish hamda ma'naviy-ma'rifiy tadbirlarni joriy etish orqali ularlarda harbiy vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirish;

– Murabbiylar uchun "Harbiy-vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirish uslubiyati" bo'yicha qisqa psixologik kurslar tashkil etish;

– Professional harbiylar va sobiq sportchi-ashtarlar bilan davra suhbatlari o'tkazish.

Foydalangan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 5-mart kuni dagi "Jismoniy tarbiya va sport sohasida davlat boshqaruv tizimin tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" gi PF-5663-sonli Farmoni.

2. Mirziyoyev Sh.M. "Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz". – T.: "O'zbekiston". 2017.

3. Mirziyoyev Sh.M. "Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak". – T.: "O'zbekiston". 2017.

4. Arziqulov D.N., Gapparov Z.G., Vaxobova D.B. Psixologiya va sport psixologiyasi. – T.: Jismoniy tarbiya instituti, 2018. – 78 b.

5. Abdurasulov R.A. Sharq yakkakurashi va shaxs takomili. Monografiya. – Toshkent.: Fan. 2008.

6. Abdurasulov R.A. O'quvchi shaxsini shakllantirishda sport mashg'u-lotlarining o'rni. Monografiya. – Toshkent.: Fan va texnologiya. 2013.

7. Гайнутдинов Р. З. К вопросу изучения некоторых личностных свойств студентов института физической культуры // Теория и методика физического воспитания (Сборник

научных статей ТГПИ им. Низами, том 160). – Ташкент, 1976. – С. 127–132.

8. Gapparov Z.G. Sport psixologiyasi. – Jismoniy tarbiya instituti talabalari uchun darslik. – T.: "Mehridaryo". 2011 – 345 b.

9. Gaziyeva.Z.E. "Sportda guruhij jipslik shakllanishi va rivojlanishining ijtimoiy-psixologik xususiyatlari". Aftoreferat p.f.b.f.d.(PhD). – Toshkent 2019, 46 s.

10. Mamatov M.M. Sport psixologiyasi. Ma'ruzalar to'plami. – O'zMU, 2008.

11. Мельников В. М., Ямпольский Л. Т. Введение в экспериментальную психологию личности. – М.: Просвещение, 1986. – 319 с.

12. Tulenova.X.B. Sport psixologiyasi. 51411900 – "Jismoniy tarbiya va jismoniy madaniyat" ta'lim yo'nalishi talabalari uchun o'quv qo'llanma.: Toshkent. – 2011.

13. Xaitov A. Umumiy psixodiagnostika asoslari. – Toshkent., 2020 yil. 456-b.

14. Маслоу А. «Мотивация и личность». 3-е изд. / Пер. с англ. – СПб.: Питер, 2019. – 400 с.

Muallif bilan bog'lanish uchun:
Tel: +998 97 751 96 26

Jismoniy tarbiya va sport ilmiy tadqiqotlar instituti,
Sportda biomexanik tahlil qilish va harakatlarni
korrektsiyalash laboratoriyasi mudiri, p.f.d. (DSc), dotsent
D.Yu.Tashnazarov
Toshkent, O'zbekiston.

MAMLAKATIMIZDA 15 YOSHDAGI YUNON-RUM KURASHCHILARINING TEXNIK TAYYORGARLIGINI TAKOMILLASHISH TAHLILI

Аннотация

В данной статье рассматриваются проводимые в Узбекистане последовательные реформы, направленные на развитие греко-римской борьбы, а также представлен научный анализ тренировочного процесса борцов греко-римского стиля возрастной категории U15. В исследовании проанализированы показатели выполнения основных технических действий борцами различных весовых категорий (38–44 кг, 48–62 кг и 68–85 кг) в течение 2021–2023 годов. Полученные результаты свидетельствуют о росте скорости и эффективности выполнения ряда технических приёмов в отдельных весовых категориях, а также о наличии стабильности или снижения показателей по некоторым элементам. Результаты исследования могут быть использованы для совершенствования индивидуальной подготовки юных борцов и научно обоснованного планирования тренировочных нагрузок.

Ключевые слова: греко-римская борьба, U15, технические действия, весовые категории, подготовка спортсменов, тренировочная нагрузка, научный анализ.

Annotation

Ushbu maqolada O'zbekistonda yunon-rum kurashini rivojlantirish yo'lida olib borilayotgan izchil islohotlar hamda U15 yosh toifasiga mansub yunon-rum kurashchilarining o'quv-mashg'ulot jarayonlari ilmiy asosda tahlil qilingan. Tadqiqotda 2021–2023-yillar davomida U15 yosh toifasidagi sportchilarning turli vazn kategoriyalarida (38–44 kg, 48–62 kg va 68–85 kg) asosiy texnik harakatlarni bir marotaba bajarish ko'rsatkichlari o'rganilgan. Olingan natijalar ayrim vazn toifalarida texnik harakatlarni bajarish tezligi va samaradorligi oshganini, ayrim harakatlarda esa barqarorlik yoki pasayish holatlari mavjudligini ko'rsatdi. Tadqiqot natijalari yosh kurashchilarning individual tayyorgarlik jarayonlarini takomillashtirish hamda mashg'ulot yuklamalarini ilmiy asosda rejalashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: yunon-rum kurashi, U15, texnik harakatlar, vazn toifalari, sportchilarning tayyorgarligi, mashg'ulot yuklamasi, ilmiy tahlil.

This article examines the systematic reforms implemented in Uzbekistan aimed at the development of Greco-Roman wrestling and presents a scientific analysis of the training process of U15 Greco-Roman wrestlers. The study analyzes the performance indicators of executing key technical actions once by athletes in different weight categories (38–44 kg, 48–62 kg, and 68–85 kg) over the period from 2021 to 2023. The findings indicate an improvement in the speed and effectiveness of certain technical actions in some weight categories, while stability or decline was observed in others. The results of the study are of practical significance for improving individualized training programs and scientifically planning training loads for young wrestlers.

Keywords: Greco-Roman wrestling, U15, technical actions, weight categories, athlete preparation, training load, scientific analysis.

Mamlakatimizda sport kurash turlarini rivojlantirish bo'yicha bir qator sa'y-harakatlar amalga oshirilmoqda, mazkur ishlarning samarasi

nufuzli musobaqalarda erishilayotgan natijalar bilan izohlanadi. Shu qatorda Jahon yunon-rum kurashi bo'yicha yetakchi davlatlarda ilg'or usul va

JISMONIY TARBIYA VA SPORT ILMIY TADQIQOTLAR INSTITUTI

@jtsiti_rasmiy_uz

@jtsiti_rasmiy

@jtsiti

JISMONIY TARBIYA VA SPORT ILMIY TADQIQOTLAR INSTITUTI

☎ + 998 94 276 13 03

📍 Toshkent shahari, Yashnobod tumani, Yangi O'zbekiston ko'chasi

🌐 <https://uzjtsiti.uz>

